

Jak žáky naučit vzájemné toleranci? ▼

Mgr. Johana Krajčírová

Také vaši žáci a jejich rodiny se mohou potýkat s chudobou, nedostatkem pracovních příležitostí, útlakem nebo postižením. Pro ostatní může být velmi těžké vžít se do jejich situace a dát jim najevo porozumění. Škola se často stává místem střetu odlišných postojů, a proto je nezbytné tato palčivá témata při výuce otvírat. Metodika Globálního rozvojového vzdělávání radí, jak na to.

S problematikou sucha, nedostatku vody, plýtvání potravinami, klimatických změn, skleníkového efektu, migrací, porušování lidských práv, chudoby, konfliktů, nedůstojných pracovních podmínek, dětské práce a dalšími (globálními) tématy se stále častěji můžeme setkat na stránkách novin a jiných masmédií. I přes skutečnost, že se nám daná témata mohou zdát vzdálená, přímo ovlivňují náš život, zasahují do něho, případně se mohou stát jeho nedílnou součástí. Je dobré si uvědomit, že vše souvisí se vším; kvůli globální propojenosti světa může i jedna

událost vzdálená několik tisíců kilometrů od našich hranic ovlivnit život u nás, v naší společnosti a naopak.

Této skutečnosti se věnuje **Globální rozvojové vzdělávání** (GRV) a umožňuje (nejen) žákům, aby byli lépe připraveni na život v současném světě, který je čím dál více proměnlivý, propojený a komplexní. Cílem GRV je porozumět, jaký mám já (jakožto spotřebitel nebo občan) vliv na svět a naopak, jak podoba současného světa ovlivňuje mě a můj život.

Globální rozvojové vzdělávání pracuje s **rozvojem klíčových kompetencí**, jako je získávání a zpracovávání informací, analýza globálních procesů a jejich souvislostí či rozhodování se s ohledem na dané souvislosti. GRV přesahuje pouhé předávání znalostí, vyžaduje hlubší sebepoznání a schopnost jednat v souladu se svými postoji a hodnotami.

Z postojů je kladen důraz na respekt, otevřenost, empatii, integritu postojů, zodpovědnost a solidaritu. Pro posilování postojů a hodnot a vnímání komplexnosti globálních témat je důležitá možnost vnímat tyto otázky skrze optiku různých předmětů. Přestože se některé předměty pro výuku globálních témat nabízejí více, je možné vidět jejich propojenost i v rámci vzdělávacího procesu.

Inspirativní publikace

Názorným příkladem toho, jak začlenit některá globální témata (lidská práva, klimatické změny, chudobu a podobně) do tří odlišných předmětů, jsou metodické publikace **Globální rozvojové vzdělávání v hodinách matematiky, českého jazyka a literatury a občanské výchovy**. Metodiky pracují s širokým spektrem postupů, včetně metod kritického myšlení, jako jsou pětílístek, Vennovy diagramy či strom příčin a následků.

V metodikách se pracuje s **krátkými aktivitami**, které lze začlenit do běžné výuky a využívat je dle konkrétních potřeb, což může být výhodné i pro žáky se specifickými vzdělávacími potřebami.

Krátké aktivity

Krátké aktivity poskytují pedagogovi dostatek času na vysvětlení všeho potřebného – žáci se SVP například mívají problém porozumět, co mají dělat. Je třeba více ověřovat, že správně pochopili zadání. Učitel se také musí přesvědčit o tom, zda rozumí všem **klíčovým pojmům**, slovům, se

kterými se v textu pracuje. To je pro úspěšné zvládnutí úkolu rozhodující. Výhoda krátkých aktivit je, že ulehčují práci pedagogům, kteří tak nemusí vymýšlet, jak delší aktivitu zkrátit (což není vždy vhodné) či upravit tak, aby byla za jeho podmínek realizovatelná. Nemusí se ani domlouvat s kolegy a spojovat dvě vyučovací hodiny.

Aktivity pro hodiny občanské výchovy (a českého jazyka) využívají především **krátké a výstižné textové ukázky**, které nejsou pro žáky mající problémy se čtením příliš složité. Zároveň je samozřejmě možné s délkou ukázky pracovat dále, případně texty zaměnit za vhodnější.

 Kapsle od banánu	5 měsíců	 Jednovlérový plemo	250 let
 Sklenička láhve	Tisíce let	 Prunus mirta	270 let
 Tetra pack	100 let	 Dupa od pomeranče	1 rok
 Zajíc	50 let	 Vlaček na ryby	600 let

Pro **střídaní činností** a způsobů práce během učení nabízí metodiky i dílčí úkoly s názornými ukázkami. Jednou z aktivit je například obrázkové přiřazování (aktivita „Rozložení odpadu v přírodě“).

Globální témata a žák se SVP

Výuka globálních témat může učitele žáků se SVP svou komplexností odrazovat. Témata GRV jsou široká, je možné s nimi pracovat z pohledu různých předmětů, názorů, zkoumat propojenost vlivů. Lekce se zaměřují na **konkrétní části daného globálního**

tématu či na příklady, jak dané téma ovlivňuje život žáka, a tím jsou aktivity pro děti více pochopitelné. Dále také přináší učitelům zdroje informací, které mohou využít například během diskuzí. Při aktivitách globálního rozvojového vzdělávání se často pracuje s **abstraktními pojmy** (například při práci s výroky). Práce s nimi může některým žákům činit problém (mají-li dysfázie či specifické poruchy učení a podobně), v takových případech je dobré abstraktní pojmy vyměnit a využít tak „jen“ metodu práce.

Z pohledu pedagogů patří k výhodám GRV to, že probíraná problematika je pro žáky atraktivní, jedná se o aktuální témata, se kterými se mohou setkat. Jsou vhodná pro práci s postoji a emocemi žáků. Začleňování těchto témat do výuky je také příležitostí, jak budovat bezpečné prostředí ve třídě, což je důležité nejen pro žáky se SVP.

Z naší praxe na poli globálního rozvojového vzdělávání víme, že určitá témata (například migrace, gender, změny klimatu) jsou na výuku velmi náročná – nikoli z hlediska znalostí, ale z **hlediska postojů**. Žáci mají někdy naprosto odlišné hodnoty a postoje, a tím pádem i názory. Dostávají se pak do konfliktu vůči sobě, případně vůči pedagogovi. Aby aktivity vedly k budování bezpečného prostředí ve třídě a ne

naopak, je dobré stanovit si soubor pravidel, jak s těmito tématy pracovat. Proto bychom zde rádi uvedli tipy z našich metodických seminářů, které účastníci vybrali jako příklad „dobré praxe“ a tzv. zlatá pravidla diskuze.

Zlatá pravidla diskuze

- Oddělovat názory od nositelů (nesouhlasím s tím, co říkáš × nesouhlasím s tebou) a bránit osobním útokům a vulgariám.
- Spíše nehodnotit.
- Snažit se zajistit, aby každý dostal prostor se vyjádřit.
- Hlídat, kolik máme času celkem, aby bylo možné rozběhlou diskusi uzavřít. Stanovit časový limit na příspěvek.
- Mluvit k věci.
- V roli moderátora používat aktivní naslouchání (sumarizovat).
- Mít zformulovaný cíl a vracet se k němu.
- Neshazovat odlišné názory.
- Vnést další argumenty – rozšíření pohledu na věc.

Pokud však máme obecně zmínit, proč pracovat s globálními tématy při výuce žáků s SVP, lze říci, že: „I oni jsou lidé, kteří žijí v tomto světě, jenž je plný změn a pro všechny z nás velmi rychlý. I těchto jedinců se tedy tyto věci týkají. Zabývání se tématy GRV tak vede k rozvoji kompetencí, které jsou důležité pro každého z nás.“ Lenka Zajícová (ZŠ Logopedická s.r.o.).

Článek vznikl ve spolupráci s pedagogy a spolupracovníky organizace ARPOK.

UKÁZKA AKTIVITY

GENDEROVÉ STEREOTYPY

Žáci se seznámí s pojmem genderový stereotyp.

Učivo: gender, vztahy mezi lidmi, kultura, komunikace, média a moc

Průřezová témata: osobnostní a sociální výchova

Národní strategie GRV: rozmanitost světa

Téma aktivity: gender, stereotypy

Cílová skupina: 12–18 let

Časová náročnost: 20 minut

Metody a formy práce: práce s obrázkem, brainstorming, práce ve skupině

Pomůcky: obrázek znázorňující typ pohlaví, psací potřeby

Cíle: žák dokáže popsat a shrnout, co znamená pojem „stereotyp“, sám dokáže uvést konkrétní příklady genderových stereotypů v kultuře, ve které žije

Autorka aktivity: Mgr. Markéta Ryšavá

POPIS: Upozorníme žáky, že budeme navazovat na nové téma gender a genderové stereotypy a dále ho rozšiřovat. Rozdělíme žáky do menších skupin (podle pohlaví na dívky a chlapce, nebo vytvoříme skupinky smíšené – záleží na složení tříd, preferenci vyučujícího a podobně). Skupinám rozdáme obrázek znázorňující mužské či ženské pohlaví (viz příloha č. 1) a psací potřeby. Je možné dát dívkám symbol mužského pohlaví a chlapcům opačně, nebo oba obrázky každé skupině. Následně žákům položíme otázku: Jaké genderové stereotypy slyšíš ve svém okolí, popřípadě jaké sám zastáváš?

Pokud žáci nebudou rozumět pojmu genderový stereotyp, vysvětlíme jim ho.

Žáci ve skupinách čitelně do symbolů (obrázků) sepíší veškeré nápady a myšlenky. Je žádoucí, aby měli prostor ve skupinách diskutovat a aby sepsali všechny své postřehy. Na sepsání dostanou pět minut. Po uplynutí vymezeného času mluvčí skupinky odprezentuje její nápady před celou třídou. Bud' můžeme nápady zapisovat na tabuli (kterou rozdělíme na dvě půlky – genderové stereotypy o ženách/mužích), nebo připevníme na tabuli arch s již sepsanými myšlenkami (tak, aby je ostatní žáci měli viditelně na očích). Po odprezentování všech skupin společně se žáky shrneme nejčastěji se vyskytující genderové stereotypy, načež mohou reagovat jak dívky, tak chlapci ve třídě a projevit souhlas či nesouhlas s tvrzeními.

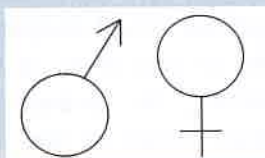
REFLEXE – Otázky na žáky:

- Dokázal by někdo vysvětlit pojem „gender“?
- Co je to genderový stereotyp?
- Jaké jsou české genderové stereotypy o ženách/mužích? Souhlasíš s nimi?
- Jsou tyto stereotypy závislé na kulturním prostředí?
- Mohou se genderové stereotypy měnit (například v čase)?
- Jak tyto stereotypy vznikají?
- Co ovlivňuje vytváření stereotypů?
- Jak se mohou genderové stereotypy projevit v praxi (například zaměstnávání žen a mateřská dovolená a podobně)?
- Znáte nějaké organizace, které se snaží některé ze stereotypů nabourávat?
- Jaké poznatky si odnášíš z této lekce/hodiny?

METODICKÉ POZNÁMKY – Aktivitu je možné provést více způsoby:

- Jak již bylo popsáno výše – s obrázky ve skupinkách dívčích/chlapečkových/smíšených.
- Lze ji také provést rovnou s celou třídou, kdy každý dostává prostor, aby se vyjádřil. Učitel zapisuje příklady stereotypů na tabuli. Mínusy této varianty spočívají v tom, že žáci nemají tolik času na přípravu.
- Obrázky dáme každému žákovi (případně si je žák namaluje do sešitu) a ten do nich sám píše genderové stereotypy, s nimiž se ve svém životě již setkal.
- Přípravu aktivity (sepsání stereotypů) lze zadat také za domácí úkol. Tím žák dostane dostatek času na vypracování a ještě se může ptát ve svém okolí na příklady.

Určitě by během aktivity měly být žákům připomenuty významy pojmů „gender“ a „genderové stereotypy“. Aktivitu lze v rámci reflexe ukončit nedokončenou větou: „K genderovému stereotypu bych chtěl/a říct toto: ...“ Klíčová slova: gender, genderové stereotypy, genderové role, zásady rovného zacházení

ZDROJE K AKTIVITĚ: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Gender: základní pojmy. In: czso.cz [online]. [cit. 12. 2. 2019]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/gender/gender_pojmy.